

om ledelse i en demokratisk organisationsform som en fagforening ved at undlade at se på en fagforenings største og dyrebareste ressource – udviklingen i medlemmernes kollektive aktivitet, bevidsthed og fantasi? Det forekommer lidt som om, man i projektet har sat sig mellem to stole. Man vil både sige noget om lokale fagforeningers arbejdsløshedsbekæmpelse og om strategisk ledelse af fagforeninger. I den første del udelader man de arbejdsløses holdninger, i den sidste glemmer man medlemmerne. Hvis man vil sige noget om fagforeningsledelse er det sandsynligt, at det ville være mere centralt at undersøge, hvorledes en fagforening fungerer under en overenskomstforhandling.

Man kan endelig få det indtryk af undersøgelsen, at blot en udbygning af den lokale korporatisme er godt i sig selv og vil styrke fagbevægelsen i arbejdsløshedsbekæmpelsen. Det modificeres dog til sidst i undersøgelsen (s. 221-222), hvor der udtrykkelig gøres opmærksom på, at det kommer meget an på, hvor stærk en fagforening er og føler sig i forhold til arbejdsgiverne og det offentlige, hvem der lægger præmisserne for arbejdet. Hvis der her ikke er lighed, vil de korporative strukturer kunne være med til at påtvinge og legitimere nogle løsninger, som fagbevægelsen egentlig er imod. Og er det ikke den normale situation?

Men undersøgelsen har også mange kvaliteter. Den giver et up-to-date billede af Metal som organisation, giver en udvidet forståelse af lokale fagforeningers administrative organisationsstrukturer, samt giver et godt signalement af selvforståelsen i Metal. Den vil uden tvivl også vise sig nyttig for nogle få organisationsledere i Metal som redskab til at udvikle deres organisation.

Men fordi den undlader at inddrage medlemmerne og medlemsdemokratiet i undersøgelsesfeltet, kunne den måske også give det indtryk, at en effektiv arbejdsløshedsbekæmpelse hovedsagelig er et teknokratisk ledelsesproblem, hvor fagbevægelsen skal lære noget mere om ledelse og management af det private erhvervsliv, mens demokratisk medlemsaktivitet ikke er så betydningsfuldt et problem. Forhåbentlig er det ikke tilfældet.

Erik Christensen

Ulf Lindström, *Fascism in Scandinavia 1920-1940*, Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1985, 196 s.

Bogen er en let revideret udgave af forfatterens disputats fra Umeå i 1983. Undersøgelsen er tilrettelagt som et sammenlignende studium af fascisme og nazisme i de tre skandinaviske lande med naturlig hovedvægt på 1930'erne. Den lægger vægt på både at vise, hvorfor disse bevægelser led skibbrud, og hvordan de dog fik den til slutning, de gjorde. Forklaringsgrundlaget er en betragtning over de grundlæggende samfundsforhold, hvori såvel politiske, økonomiske som kulturelle forhold inddrages, hvorimod de organisatoriske forhold betragtes som udslag af de førstnævnte og derfor ikke tillægges selvstændig forklaringsværdi.

Der indledes med en særdeles grundig og systematisk oversigt over vigtige træk af samfundsudviklingen i Danmark, Norge og Sverige, som vel ikke rummer meget nyt,

om ledelse i en demokratisk organisationsform som en fagforening ved at undlade at se på en fagforenings største og dyrebareste ressource – udviklingen i medlemmernes kollektive aktivitet, bevidsthed og fantasi? Det forekommer lidt som om, man i projektet har sat sig mellem to stole. Man vil både sige noget om lokale fagforeningers arbejdsløshedsbekæmpelse og om strategisk ledelse af fagforeninger. I den første del udelader man de arbejdsløses holdninger, i den sidste glemmer man medlemmerne. Hvis man vil sige noget om fagforeningsledelse er det sandsynligt, at det ville være mere centralt at undersøge, hvorledes en fagforening fungerer under en overenskomstforhandling.

Man kan endelig få det indtryk af undersøgelsen, at blot en udbygning af den lokale korporatisme er godt i sig selv og vil styrke fagbevægelsen i arbejdsløshedsbekæmpelsen. Det modificeres dog til sidst i undersøgelsen (s. 221-222), hvor der udtrykkelig gøres opmærksom på, at det kommer meget an på, hvor stærk en fagforening er og føler sig i forhold til arbejdsgiverne og det offentlige, hvem der lægger præmisserne for arbejdet. Hvis der her ikke er lighed, vil de korporative strukturer kunne være med til at påtvinge og legitimere nogle løsninger, som fagbevægelsen egentlig er imod. Og er det ikke den normale situation?

Men undersøgelsen har også mange kvaliteter. Den giver et up-to-date billede af Metal som organisation, giver en udvidet forståelse af lokale fagforeningers administrative organisationsstrukturer, samt giver et godt signalement af selvforståelsen i Metal. Den vil uden tvivl også vise sig nyttig for nogle få organisationsledere i Metal som redskab til at udvikle deres organisation.

Men fordi den undlader at inddrage medlemmerne og medlemsdemokratiet i undersøgelsesfeltet, kunne den måske også give det indtryk, at en effektiv arbejdsløshedsbekæmpelse hovedsagelig er et teknokratisk ledelsesproblem, hvor fagbevægelsen skal lære noget mere om ledelse og management af det private erhvervsliv, mens demokratisk medlemsaktivitet ikke er så betydningsfuldt et problem. Forhåbentlig er det ikke tilfældet.

Erik Christensen

Ulf Lindström, *Fascism in Scandinavia 1920-1940*, Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 1985, 196 s.

Bogen er en let revideret udgave af forfatterens disputats fra Umeå i 1983. Undersøgelsen er tilrettelagt som et sammenlignende studium af fascisme og nazisme i de tre skandinaviske lande med naturlig hovedvægt på 1930'erne. Den lægger vægt på både at vise, hvorfor disse bevægelser led skibbrud, og hvordan de dog fik den til slutning, de gjorde. Forklaringsgrundlaget er en betragtning over de grundlæggende samfundsforhold, hvori såvel politiske, økonomiske som kulturelle forhold inddrages, hvorimod de organisatoriske forhold betragtes som udslag af de førstnævnte og derfor ikke tillægges selvstændig forklaringsværdi.

Der indledes med en særdeles grundig og systematisk oversigt over vigtige træk af samfundsudviklingen i Danmark, Norge og Sverige, som vel ikke rummer meget nyt,

men klart peger på de barrierer, nazismen havde svært ved at komme over. Mest interessant er nok gennemgangen af forholdene i Sverige, hvor der ses en sammenhæng mellem, at den organiserede nazisme var svagere end i de andre lande, og det forhold, at fascistisk farvede, herunder racistiske strømninger havde borgerret i det svenske Højre.

Centralt er dog først og fremmest forsøget på at bruge erfaringsmaterialet fra de tre lande til en indkredsning af de samfundsmæssige betingelser for den smule tilslutning, tredivernes nazistiske partier fik. En sammenligning er utvivlsomt berettiget, da de nationale forskelle mellem partierne ikke er større, end at de i høj grad alle er blevet betragtet som panderter til den tyske nazisme, om end NS i Norge nok havde et mere differentieret image i de første år.

Disse sammenligninger er foretaget efter to metoder, og det mest interessante resultat er vel i virkeligheden, at de giver hver sit resultat. For det første har forfatteren undersøgt de højborges, der skiller sig ud i det valggeografiske mønster og påpeget fællestræk, som er egnet til at forklare den særlige tilslutning netop her. Blandt byerne opnåede nazisterne deres bedste valgresultater i Göteborg og Stavanger, og det påvises, at netop disse to byer som værfts- og skibsfartsbyer også var mest berørt af krisen. Göteborg havde svensk rekord i arbejdsløshed. Blandt landdistrikterne skiller i Danmark Sønderjylland, i Norge dele af Hedmark fylke og i Sverige Värmland sig ud som de stærkeste, og det falder sammen med, at de alle domineredes af den særligt kriseramte primære sektor. I Norge og Sverige er der tale om skovbrugsområder, som arbejdede for verdensmarkedet.

Med udgangspunkt heri er det dernæst undersøgt, om en generel korrelationsanalyse viser en sammenhæng mellem erhvervsstruktur og nazistisk tilslutning. Med krisen som motor skulle man for eksempel vente en positiv sammenhæng mellem vægten af primære erhverv og nazistisk styrke. Det bedste resultat er imidlertid en korrelationskoefficient på 0,12 ved folketingsvalget i Danmark i 1935. Desværre tillader statistikken ikke at skille skibsfarten ud; men det er i det mindste ikke i strid med højborgsundersøgelsen, at den højeste sammenhæng i hele undersøgelsen er fundet ved det norske stortingsvalg i 1936, hvor der er en positiv korrelation på 0,26 mellem NS-stemmer og handels-transporterhvervet. Iøvrigt synes de nazistiske stemmetal og den lokale erhvervsstruktur at være uden indbyrdes forbindelse.

Denne undersøgelse peger mod en konklusion, som forfatteren desværre ikke har interesseret sig for, nemlig at højborgene i vidt omfang har været kvalitativt forskellige fra det almindelige billede og altså ikke viser tilslutningen i forstørret og derfor erkendelig form. I almindelighed er det næppe holdbart at forklare marginale bevægelser i generelt samfundsperspektiv. Tilfældighederne dominerer, og der er mest grund til at antage, at nazisterne blev stærke enkelte steder, fordi de her formåede at kanalisere sociale strømninger, som andre steder gik ad andre veje. De sønderjyske landdistrikter, hvor den stærkere tilslutning til DNSAP korresponderer med en svagere position for Bondepartiet, er et oplagt eksempel.

Henning Poulsen